

ZA 05.02.22 - CONCERTZAAL

BELGIAN NATIONAL ORCHESTRA

O.L.V. OTTO TAUSK

JULIEN LIBEER PIANO

Les amis de Proust

CCHA.BE

ZA 05.02.22 - CONCERTZAAL

BELGIAN NATIONAL ORCHESTRA

O.L.V. OTTO TAUSK

JULIEN LIBEER PIANO

Les amis de Proust

PROGRAMMA

César Franck (1822-1890)

Les Éolides, opus 26

Allegretto vivo

Rédemption

Symfonische introductie

Reynaldo Hahn (1874-1947)

Piano Concerto in mi groot (Belgische première)

Improvisation: Modéré très librement

Danse: Vif

Rêverie. Toccata et Finale: Lent – Gai, fortement rythmé, pas trop vite – Allegro

pauze

Richard Wagner (1813-1883)

Das Rheingold - Einzug der Götter in Walhalla. WWV 86A

(Arr. Hermann Zumpe)

Siegfried Idyll, WWV 103

Claude Debussy (1862-1918)

Suite uit Pelléas et Mélisande (arr. Marius Constant)

TOELICHTING

Muziek speelt een belangrijke rol in het literaire oeuvre van Marcel Proust. Waar in het eerste deel van zijn magnum opus *À la recherche du temps perdu* het geheugen van de verteller door een madeleinegebakje wordt geactiveerd, daar wordt het hoofdpersoonage Charles Swann op gelijkaardige wijze getriggerd door een sonate, geschreven door een zekere Vinteuil. Literatuurwetenschappers discussiëren al decennialang over de vraag wie er model stond voor deze fictieve componist. Ter ere van de honderdste verjaardag van het overlijden van Marcel Proust, gaat het Belgian National Orchestra onder leiding van Otto Tausk zelf op onderzoek.

Een van de componisten die Proust erg apprecieerde, was de piano- en orgelvirtuoos César Franck, dit jaar exact 200 jaar geleden geboren. Van hem wordt *Les Éolides* opgevoerd, een symfonisch gedicht dat inspiratie put uit het gelijknamige gedicht van Leconte de Lisle. De Aeoliden zijn dochters van de windgod Aeolus: zachte briesjes die op zomeravonden verkwikkend langsheen de wangen strijken.

De meest intieme relatie onderhield Marcel Proust met de in Venezuela geboren componist Reynaldo Hahn. Aan het begin van de 20ste eeuw vormden ze een tijdlang een koppel. Later werden ze boezemvrienden. De Belgische pianist Julien Libeer speelt Reynaldo Hahns enige pianoconcerto, een zelden uitgevoerd, maar bijzonder fijnzinnig werk. Andere componisten die Marcel Proust vereerde, waren Debussy en Wagner. Van de eerste worden fragmenten uit zijn opera *Pelléas et Mélisande* gespeeld, van de laatste delen uit *Das Rheingold*. Wie uiteindelijk model stond voor Vinteuil, Marcel Prousts fictieve componist? Dat mag u zelf beslissen!

Sine materia – is het mogelijk een herinnering te beschrijven?

In een passage van *A la recherche du temps perdu* wordt aan het hoofdpersoonage Swann, tijdens een bezoek aan het salon van Madame Verdurin, de sonate van Vinteuil aangeprezen door zijn gastvrouw. Na een uitvoering van het stuk herinnert hij zich een

vorige vertolking. Tijdens een soirée van een jaar voordien kreeg hij de oorspronkelijke compositie van de sonate te horen. Swann weet kennelijk nog precies wat hij toen heeft ervaren:

“D'abord, il n' avait goûté que la qualité matérielle des sons sécrétés par les instruments. Et ç'avait déjà été un grand plaisir quand, au-dessous de la petite ligne du violon mince, résistante dense et directrice, il avait vu tout d' un coup chercher à élever en un clapotement liquide la masse de la partie de piano, multiforme, indivise, plane et entrechoquée comme la mauve agitation des flots que charme et bémolise le clair de lune. Mais à un moment donné, sans pouvoir nettement distinguer un contour, donner un nom à ce qui lui plaisait, charmé tout d' un coup, il avait cherché à recueillir la phrase ou l'harmonie – il ne savait lui-même – qui passait et qui lui avait ouvert plus largement l'âme, comme certaines odeurs de roses circulant dans l'air humide du soir ont la propriété de dilater nos narines. Peut-être est-ce parce qu'il ne savait pas la musique qu'il avait pu éprouver une impression aussi confuse, une de ces impressions qui sont peut-être pourtant les seules purement musicales, inédites, entièrement originales, irréductibles à tout autre ordre d' impressions. Une impression de ce genre, pendant un instant, est pour ainsi dire sine materia.”

Deze herinnering, beschreven in Prousts typerende, eindeloos meanderende barokke frasering, vaak geïnterpreteerd als sleutelpassage in de romancyclus, resoneert als een soort Leitmotif op meerdere momenten in de roman en verzinnebeeldt de gecompliceerde liefde die Swann voelt voor Odette. Een soort wederkerend 'madeleine-moment'. Elke beluistering geeft aanleiding tot een metamorfose van Swanns impressie van de muziek en weerspiegelt zijn veranderende verhouding tot Odette.

Mémoire affective: dat wat we onthouden, is dat wat ons ontroert

De allereerste beluistering verrast Swann volkomen, hij is onvoorbereid. Alles wordt hem duidelijk terwijl hij luistert: Swann voelt aan dat Vinteuil ongetwijfeld een gelijkaardig leed moest dragen als hijzelf in zijn herinnering aan zijn blijde dagen met Odette. Op die

manier beleeft hij zijn liefde voor Odette opnieuw, die momenten van geluk maar ook van jaloezie en onmacht. In de muziek bestaat anderzijds een continuïteit en stabiliteit die Swann nooit gekend heeft in zijn liefde: zelfs als de muziek niet gespeeld wordt bestaat ze nog steeds. Hoewel de muziek Swann herinnert aan zijn droefenis, biedt ze hem ook een toevlucht en de gelegenheid om het verleden te herleven. Doorheen de muziek kan Swann de verloren tijd herbeleven. Prousts beschrijving van opeenvolgende impressies stemt overeen met de bevindingen van de psycho-akoestiek, zijtak van de wetenschap van de klankenleer, die zich bezighoudt met de muzikale appreciatie: deze laatste groeit namelijk bij herhaald beluisteren. Diverse muzikale vormen zijn vanuit dit oogpunt ontstaan, zoals de sonatevorm met zijn obligate herneming van thema's in expositie en re-expositie, het rondo, strofische liedvormen. Proust gewaagt van een 'mémoire affective': dat wat we onthouden is dat wat ons ontroert. Die nevelige wetmatigheden van ons affect, die 'correspondences mystérieuses' – om Debussy te parafraseren – die maken dat we de ene combinatie van klanken verkiezen boven de andere.

Als de kernidee van *La recherche* erin bestaat om de voortdurende wisselwerking tussen heden en verleden te beschrijven, dan is deze – sine materia – bij uitstek gesymboliseerd door de muziek, de kunst op het snijpunt van herinnering en verwachting, in wat Aristoteles noemde, 'het ondeelbare ogenblik' van het nu. Op die manier wordt de verteller gedwongen naar het einde van de cyclus toe, voorbij te gaan aan de mijmeringen over de verloren tijd van de jeugd, en de drempel te overschrijden naar het leven toe. Deze transformatie wordt nog geïntensiveerd door het gebruik van de ik-persoon bij de laatste muzikale beschrijving. Deze visie op de transformerende kracht van de kunst is in de eerste plaats romantisch en Wagneriaans van oorsprong maar had een verreikende invloed op het modernisme.

Vinteuil

De personages uit *La recherche* vertonen een geweldige verscheidenheid in karakterisering, sommigen subtiel en gevoelig getekend, anderen bijna Dickensiaans grotesk. Sommigen zijn

naar levend model geschetst, getuige daarvan de vergeelde reeks Gallimard folio's uit de dertiger jaren, van de auteur dezès, die diverse krantenknipsels bevatten met doodsberichten van society figuren geportretteerd in *La Recherche*.

De voornaamloze componist Vinteuil daarentegen blijft een delfisch personage. Zijn teruggetrokken leven, – Vinteuil leidt het bestaan van de doorsnee burger uit de klasse van de verteller, temidden van de meest herkenbare alledaagse beslommeringen, – contrasteert met de bezwerende kracht van zijn kunst. De kunst als extra dimensie van het bestaan laat het genie toe om het dagdagelijkse te overstijgen, ondanks de uiterlijke schijn.

Even sfinxachtig als het personage zelf is Prousts inspiratie ervoor. Er is vaak gedebatteerd over de ware identiteit van de componist Vinteuil. Deze man symboliseert in de eerste plaats een esthetisch ideaal dat resoneert door de muziek en de kracht van het geheugen activeert, en de beschouwers oproept om hun identiteit – dat fluïde concept – steeds opnieuw te definiëren. Elke beschreven muzikale ervaring, is uitermate emotioneel en verlevendigt een herinnering die op het punt stond vergeten te worden. Verloren tijd wordt zo hervonden tijd.

La petite phrase

In het bijzonder '*la petite phrase*', het kleine zinnetje uit de sonate van Vinteuil, lijkt het voornaamste werktuig van het proces van de heugenis. In een opdracht in een exemplaar van *Du côté de chez Swann* van Jacques de Lacretelle uit 1918 schreef Proust dat er meerdere werken model zouden gestaan hebben: de *eerste vioolsonate op. 75* van Saint-Saëns (1885); *Karfreitagzauber* uit de 3de akte van *Parsifal* van Wagner (1882); de vioolsonate van Franck (1886); het voorspel voor *Lohengrin* van Wagner (1850); de *Ballade op. 19 voor piano en orkest* van Fauré (1881); de *Arietta* uit de 32ste *pianosonate van Beethoven op. 111*. Anderen suggereerden nog de *sonate voor viool en piano* van Guillaume Lekeu of een pianowerk van Reynaldo Hahn, voor geruime tijd de geliefde van Proust.

Vele mogelijke kleine zinnetjes dus, zoals het de auteur van een duizenden pagina's tellende, met extensieve volzinnen gevleesde,

roman betaamt. Elke suggestie van de auteur zelf werd door biografen en literatuurwetenschappers rijkelijk becommentarieerd: Uit vroege schetsen van *Du côté de chez Swann* kan men afleiden dat het eerste model voor '*la petite phrase*' voor Proust wellicht het tweede thema van Saint-Saëns' eerste vioolsonate was, hem vaak voorgespeeld op de piano door Hahn. Weliswaar vond Proust Saint-Saëns naar het schijnt maar een middelmatig componist. Aan Saint-Saëns' leerling Fauré had Proust ooit een dwepende brief gericht *Je connais votre œuvre à écrire un volume de 300 pages dessus!*. De schrijver had een voorliefde voor de louter orkestrale passages uit Wagners opera's en ook voor deze uit *Pelléas et Mélisande* van Debussy, een opera die hij bewonderde van bij de Parijse creatie in 1902.

Het is alvast geen toeval dat de meest sublieme aller kunsten, de muziek, de voornaamste sleutel vormt tot de epifanie van de verteller. Proust beweerde dat '*[qu'il] n'est de seule vie pleinement vécue, que la littérature*', maar zonder de bijzondere dimensie van de muziek kon deze ervaring zich niet verwerkelijken.

Welk klein zinnetje uit het concert van vanavond dat van Proust had kunnen zijn – vele zijn mogelijk – laat u vooral beïnvloeden door dat speciale zinnetje uit uw eigen herinnering.

BERNARD DE GRAEF

OTTO TAUSK DIRIGENT

Tausk studeerde viool bij Viktor Liberman en István Párkányi. Hij studeerde orkestdirectie bij Jurjen Hempel en Kenneth Montgomery. Daarna studeerde hij verder bij de Litouwse dirigent en pedagoog Jonas Aleksa aan het conservatorium van Vilnius.

Tausk was van 2001 tot 2007 vaste dirigent van het Ensemble MAE. Daaraan voorafgaand was hij vier jaar lang assistent-dirigent van Valeri Gergiev bij het Rotterdams Philharmonisch Orkest. Tausk maakte zijn debuut als invaller voor Gergiev bij diens orkest van het Mariinskitheater tijdens het Gergiev Festival in 2003. In 2004 maakte Tausk zijn debuut bij het Rotterdams Philharmonisch Orkest (met de *symfonie nr. 5* van Tsjaikovski). Van 2007 tot aan de opheffing in 2012 was Tausk chef-dirigent van Holland Symfonia. In 2012 maakte hij zijn debuut bij zowel het Koninklijk Concertgebouw Orkest als het Los Angeles Philharmonic, waar hij het seizoens-openingsconcert dirigeerde van de Green Umbrella-serie met de wereldpremière van *chants oubliés* van Georg Friedrich Haas. In juni 2006 leidde Tausk een productie van De Nederlandse Opera van de première van de

opera *After Life* van Michel van der Aa, de opening van het Holland Festival van dat jaar.

Van 2013 tot 2018 was hij chef-dirigent van het orkest en de opera van Sankt Gallen, Zwitserland. Tausk dirigeerde verder concerten in de zaterdagmatinee in het Koninklijk Concertgebouw in Amsterdam met de wereldpremière van de kameropera *Protesilaos en Laodamia* van Rudolf Escher in 2004, de laatste opera *Des Esels Schatten* van Richard Strauss en in 2019 de Nederlandse première van *In excelsis* van Alexander Raskatov.

In het buitenland is Tausk regelmatig als gastdirigent actief: in Australië en Nieuw-Zeeland werkte hij met de orkesten van Perth, Adelaide, Auckland en Hobart. In Duitsland met die van Bremen, Herford, Dortmund, Rheinland Pfaltz, Chemnitz en Halle. Verder staat hij met regelmaat voor de orkesten van Antwerpen (Antwerp Symphony Orchestra), Glasgow (BBC Scottish), Orchestre Philharmonique de Luxembourg en meerdere orkesten in Zweden. Ook is hij elk jaar te gast bij het Nationaal Philharmonisch Orkest van Rusland. Hij maakte een cd-opname met de MusikFabrik in Keulen met werk van Pierre Boulez.

In 2018 werd Tausk chef-dirigent van het Vancouver Symphony Orchestra als opvolger van Bramwell Tovey. In september 2020 werd zijn contract verlengd met vier jaar. Tegelijk werd hij benoemd tot chef-dirigent van Phion, het fusieorkest van Het Gelders Orkest en het Orkest van het Oosten.

Prijzen en onderscheidingen

Tausk won de eerste prijs con onore ("met eer") en de Emma Contestabile-prijs aan de Accademia Musicale Chigiana, de dirigentencursus in Siena, Italië. Op het dirigentenconcours van Besançon kreeg hij de operaprijs voor Mozarts *Così fan tutte*. Tijdens het Gergiev Festival in 2002 in Rotterdam werd Tausk als enige Nederlander uitgekozen om deel te nemen aan de masterclass van Valeri Gergiev, waarna hem de Kersjes directiebeurs werd toegekend.

JULIEN LIBEER PIANO

Julien Libeer werd in 1987 geboren in de buurt van Brussel, België. Zijn vroegste muzikale herinnering was de beroemde documentaire over de opname van *West Side Story* door Leonard Bernstein. De piano, die hij op zesjarige leeftijd ter hand nam, werd al snel de trouwe metgezel voor het uitdrukken van een liefde voor muziek die evenzeer gedijt bij opera, orkest en kamermuziek als bij het pianorepertoire.

Gedurende vijf beslissende jaren was de Frans-Poolse pedagoog Jean Fassina de geduldige, veeleisende, wijze leraar die elke musicus in wording zou moeten kunnen ontmoeten. Deze ervaring werd gevolgd door de even intense samenwerking met Maria João Pires aan de Muziekkapel Koningin Elisabeth, wier advies en steun Julien de laatste jaren sterk hebben beïnvloed.

Julien heeft opgetreden in de Barbican Hall (Londen), Auditorio Nacional (Madrid), Palau de la Musica (Barcelona), Elbphilharmonie (Hamburg), en is een regelmatige gast van het Paleis voor Schone Kunsten (Brussel) en Concertgebouw Amsterdam. Andere tournees brachten hem naar Japan (Tokyo, Sumida Tryphony Hall), Libanon (Beirut Chants festival), Turkije (Ankara Music Festival) en de VS (Miami International Piano Festival). Hij is een artiest in residentie bij Flagey.

Hij trad op met de Deutsche Kammerphilharmonie Bremen, Brussels Philharmonic, Belgian National Orchestra, Antwerp Symphony Orchestra, Sinfonia Varsovia en New Japan Philharmonic; onder dirigenten als Trevor Pinnock, Jun Märkl, Michel Tabachnik, Augustin Dumay, Hervé Niquet, Joshua Weilerstein en Enrique Mazzola. Zijn toewijding aan de werken van Dinu Lipatti hebben geresulteerd in warme samenwerkingen met o.a. het Bucarest Radio Orchestra. Als ervaren kamermusicus werkt hij regelmatig samen met Augustin Dumay, Camille Thomas, Frank Braley, Maria João Pires en Lorenzo Gatto, met wie hij gedurende verschillende seizoenen de complete Beethoven vioolsonates heeft uitgevoerd (o.a. in Wigmore Hall, het Louvre en het Concertgebouw Amsterdam).

Hoogtepunten van de afgelopen seizoenen waren uitnodigingen van het Concertgebouw (Amsterdam), Wigmore Hall, Flagey (Brussel) en de Steinway International Concert Series (Cardiff). Hij was te gast op het Enescu Festival, het Beirut Chants Festival, het Miami International Piano Festival en gaf kamermuziekconcerten in De Doelen (Rotterdam), het Palais des Beaux-Arts (Charleroi) en het Théâtre des Abesses (Parijs).

Andere recente hoogtepunten zijn de voltooiing van Julien's complete *Beethoven Vioolsonates* opname met Lorenzo Gatto (Alpha Classics), die de Diapason d'or de l'Année 2016 won; zijn debuut concerto album met Lipatti's *Concertino voor piano en orkest* en Mozart's *Piano Concerto No. 27 in Bes-groot, KV 595* (Les Métamorphoses Orchestra en dirigent Raphaël Feye, op Evil Penguin Records). Daarnaast ontving hij in 2017 een Echo Klassik Award voor zijn album met celliste Camille Thomas. Julien is vervolgens overgegaan tot het tekenen bij Harmonia Mundi International, het uitbrengen van een avontuurlijke Bach -Bartók in 2020, gevolgd in 2022 door *A Well-tempered Conversation*, een conceptuele kijk op Bach's iconische Welgetemperd Klavier.

Julien Libeer studeerde bij Daniel Blumenthal (Koninklijk Conservatorium van Brussel), Jean Fassina (Parijs) en Maria João Pires, en is een geassocieerd artiest van de Muziekkapel Koningin Elisabeth, waar hij zich ook specialiseerde in kamermuziek met de leden van het Artemis Kwartet. Verder heeft hij adviezen gekregen van Dmitry Bashkirov, Alfred Brendel, Nelson Delle Vigne-Fabbri, Jura Margulis en Gerhard Schulz (Alban Berg Quartet).

Naast het concerneren is Julien gedreven om projecten te initiëren of mee te werken aan projecten die geworteld zijn in het idee dat muziek, ver voorbij haar esthetische waarde, een kracht van verandering kan zijn voor iedereen die bereid is te luisteren. In één van deze projecten was Julien gastheer van een Belgische tv-serie, die een pleidooi hield voor muzikale storytelling. Verder is hij gastheer van de concertserie *Salon Libeer* in het Brugse Concertgebouw, waarin hij samenwerkt met een collega-musicus en een spreker (bijv. filosoof, historicus,

auteur), en van de lezingenreeks *Dead or Alive*, een filosofische verkenning van de verschuivingen in de klassieke muziek (in samenwerking met LUCA School of Arts en de Katholieke Universiteit Leuven).

Als artistiek directeur van het project *Zingend Molenbeek* begeleidt hij koorrepetities op hoog niveau in de lagere scholen van een Brusselse voorstad die om allerlei verkeerde redenen beroemd is. Julien hoopt dat de kennismaking van deze kinderen met muziek, met al zijn eisen en beloningen, hen zal helpen groeien op persoonlijk en sociaal vlak.

OM NAAR UIT TE KIJKEN

wo 16 feb 22 - 20 u - concertzaal CCHA

**ESTONIAN PHILHARMONIC CHAMBER CHOIR &
SYMFONIEORKEST VLAANDEREN** O.L.V. KRISTIINA POSKA

SOPRAAN **HANA BLAŽÍKOVÁ**

BARITON **RODERICK WILLIAMS**

INLEIDING STIJN PAREDIS

Pärt & Requiem van Fauré

Arvo Pärt heeft Estland op de kaart gezet, maar voordien leefde in het land al een zeer sterke zangtraditie. Is het de strenge, meedogenloze opleiding van de stemmen of is het de volkscultuur die hoog in het vaandel wordt gehouden? In ieder geval wordt dit een avond om aan te stippen en snel te zijn om tickets te kopen, want de gelegenheid om een topstuk als het Requiem van Fauré door een topkoor uit het noorden te horen, is redelijk schaars!

HET VOLLEDIGE PROGRAMMA OP ccha.be